

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE 75 YILDA NELER YAPILMIŞTIR? NELER YAPILMALIDIR?

Kenan KILIÇ*

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'ni anlayabilmek için tarihin gördüğü en büyük imparatorluklardan biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun¹ son iki yüz yılını çok iyi tahlil etmek gerekir. Bu tahlil Cumhuriyet rejiminin önemini ve Türk Milleti'nin son dönemlerde çektiği ızdırabı ortaya koyacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda gerileme dönemi 1700'lü yıllarda başlamış, Fransız İhtilâli'ne kadar devam etmiştir. 1789 tarihli bu ihtilâl yalnızca Osmanlı Devleti'nin değil dünyada bulunan bütün kozmopolit devletleri etkilemişti. Bu etkinin en önemli sebebi hiç şüphesiz ihtilâlin yaydığı fikir akımlarından olan milliyetçilikti. Osmanlı Devleti Ricali bu akımın kendi devletlerini fazla etkilemeyeceğini düşünüyorlardı. Çünkü devlet içinde bulunan azınlıklar her yönüyle hak ve hürriyete sahip idiler. Bu haklı sebebe rağmen yöneticilerin düşündükleri gerçekleşmedi ve devlet içinde bulunan gayri müslim tebaa bir bir bağımsızlıklarını ilan ettiler. 19. yüzyılın sonlarına doğru imparatorluğun içinde bulunduğu durum vahim idi. Ülkenin her tarafında savaş vardı. Bu cephelerde savaşmak zorunda olan da yine Türk Milleti'ydi.

Özellikle 1878 tarihli Osmanlı - Rus Harbi Osmanlı Devleti'nin Tarihinde gördüğü en buhranlı dönemdir. Siyasî ve askerî buhranların ya-

* Erciyes Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi

¹ İmparatorluk kelimesi Emperyalizmle aynı kökten gelmektedir. Biz biliyoruz ki Osmanlı Devleti bir emperyalist devlet değildi. İmparatorluk kelimesi ise sadece Osmanlı Devleti'nin heybetini ve haşmetini göstermek için kullanılabilir.

nında Devlette iktisadi buhranda baş göstermişti. Osmanlı Devleti Kırım Harbi'nin masraflarını karşılamak üzere tarihinde ilk defa dışarıdan borç almak zorunda kalmış, bir süre sonra bu borçları ödeyemez hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak da yabancı devletler "Duyun-i Umumiye" adlı müesseseyi kurarak Osmanlı Devleti'nin bütün gelirlerine el koymuşlardı.

19. yüzyılın sonu 20 yy. başında Devlet içinde Millet-i Sadıka (Güvenilir millet) olarak tabir olunan Ermenilerin meselesi ortaya çıktı. Bu mesele bahane edilerek, I. Dünya Savaşı öncesinde Doğu Anadolu Bölgesi Ruslar tarafından işgal edilmiş, Türkler tarihte gördükleri en kötü katliamlardan birini yaşamışlardır.

Tarihin gördüğü en şanlı zaferlerden biri olan Çanakkale Savaşı'nın da kazanılmasına rağmen I. Dünya Savaşı'na Türkiye'nin birlikte girdiği ittifak devletlerinin yenildiği için Osmanlı Devleti de savaşı kaybetmiş sayıldı ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamak zorunda bırakıldı. Bu anlaşma sonucu Emperyalist devletler Anadolu'nun her tarafını işgal ettiler.

Osmanlı Devleti bu işgalleri engelleyemiyordu. Bu durumun farkında olan Mustafa Kemal Atatürk 21-22 Haziran 1919 tarihli Amasya Tamimi'nde "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır" yolundaki bildirisi Millî İstiklâl Mücadelesi'nin esas prensibini teşkil etmiştir. Bu prensip milletin her ferdini, cins ve sınıf farkı olmaksızın müşterek bir vazife ve mesuliyete davet ediyordu.

Cumhuriyet'in ilanına kadaar, mücadele safhasında Atatürk'ün başından geçen bazı olaylar, Onun Devlet kurduktan sonra izleyeceği yolun ne olacağına güzel örneklerdir.

Şöyle ki, Kurtuluş Savaşı'nın askerî safhasının sürdüğü yıllarda Emperyalist devletlerin işgali altında bulunan İstanbul Hükümeti 10 Nisan 1920'de Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin bir fetvasını yayınlıyordu. Buna göre Mustafa Kemal ve Arkadaşları ve halife kuvvetleri "kafir" idi ve öldürülmeleri "vacib" idi.

Cumhuriyetle birlikte toplumdaki ikilik kalkmıştır. Falih Rifki Atay bu durumu şöyle ifade etmektedir; "Mektebin yanında medrese, yeni kanunların yanında şeriat, sivil mahkemelerin yanında şer'îye mahkemeleri, hakimın yanında Şeyhülislam vardır. Hiçbir zaman Türk Devrimi Osmanlı ıslahat hareketlerinin tarihsel bir uzantısı olmamıştır. İslahatlar Türk toplumunda ikiliğe ve çelişkiye sebep olurken Cumhuriyet ve devrimler bu ikiliği ortadan kaldırmıştır.

Hasıl Türk Milleti Cumhuriyetle çok şeyler kazanmıştır. Bunların hepsini ifade etmek için ciltler dolusu kitaplar yazmak gerekir.

Atatürk'ün idealleri Türkiy Cumhuriyeti Devleti'nin idealleri olmuş ve bunların bir çoğu daha Atatürk hayatta iken gerçekleştirilmiştir.

CUMHURİYETİN GETİRDİKLERİ

A- Yönetim Şekli Cumhuriyet

Cumhuriyet; devlet reisi, millet veya millet meclisleri tarafından muayyen müddet için seçilen hükümet şeklidir².

İslâmiyet'ten önce Türk Devletlerinde Devlet Başkanları yani Hanlar Kurultay tarafından seçilirdi. Türklerin bu Cumhuriyetçi anlayışına karşın Osmanlı Devleti tamamen teokratik bir devletti. Padişah'ın tek otorite olması, Atatürk'te Cumhuriyet ve millî hakimiyet fikirlerinin gelişmesinde çok etkili olmuştur. Diğer yandan o dönemdeki milliyetçilik fikirlerinin etkisinde kalmış ve ateşli bir milliyetçi olmuştu. Aynı zamanda bu fikrini fiiliyata geçirmiş, yeni Türk Devleti'ni millî temeller üzerine kurmuş ve siyasi rejim olarak da asrımızın en mükemmel sistemi diyebileceğimiz demokratik cumhuriyeti seçmiştir³. Dünyada uygulanan bir çok cum-

2 Türk Hukuk Lugatı, Ankara 1944.

3 Ramazan Tosun, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi*, Kayseri 1996, s. 11.

huriyet çeşidi olmasına rağmen Atatürk "demokratik cumhuriyeti" yönetim biçimi olarak seçmiştir ve bunda da oldukça samimidir. Çünkü, o isteseydi kendisini tek adam ilan edebilir, halkın ve ilim adamlarının görüşüne değer vermezdi.

Bu konuyla ilgili olarak Lord Kinross ise bir anısını bize şöyle aktarmaktadır. Kendisine bazı Avrupalı yazarların ileri sürdüğü gibi diktatör olup olmadığını soran öğretmenlere, yumuşaklıkla şöyle diyordu; "Eğer böyle olsaydım sizin bunu sormanıza izin vermezdim"⁴.

Gene Atatürk diktatör mü? sorusuna Falih Rıfkı Atay "Çankaya" isimli eserinde şöyle cevaplamıştır. Ne mizacı ne de ideali bakımından diktatörlük inançlı değildi. Millî kurtuluş içinde şart saydığı inkılabların hürriyet içinde yaşayabileceğine güvenebiliyordu. Demokrasi için savaşçılığın zevklerini feda etmeyeceğine şüphe yoktu. Nitekim zamanın diktatörlerinden hiç birini sevmemişti".

Mustafa Kemal neden Cumhuriyet dediğini TBMM'de şöyle dile getirmiştir.

"Baylar, yüzyıllardan beri Doğu'da kıyım ve haksızlık görmüş olan Ulusumuz, Türk Uлуу, yaratılışındaki gerçek niteliklerden yoksun sayılıyordu. Son yıllarda Ulusumuzun eylem olarak gösterdiği, beceri, yetenek ve anlayışı, kendisi için kötü sanıda bulunanların ne denli aymaz ve ne denli irdelemeden uzak, görüşüne önem veren kimseler olduğunu pek güzel kanıtladılar. Ulusumuz, kendisinde bulunan nitelikleri ve değeri, Hükümetinin yeni adıyla, uygarlık dünyasına çok daha kolay gösterebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti, dünya devletleri arasındaki yerine yaraşır olduğunu, başaracağı işlerle kanıtlayacaktır"⁵.

⁴ Turhan Feyzioğlu, Mustafa A. Aysan, Hamza Eroğlu, *Atatürk Yolu*, Otomarsan Kültür Yay., İstanbul 1981.

⁵ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Yayına Hazırlayan Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, C. 2, İstanbul 1997, s. 380.

Gene o, diktatörlük isteğinde olmadığını şu sözleriyle dile getirmiş ve Cumhuriyeti Türk Halkına armağan etmiştir.

"Har zaman sayın arkadaşlarımın ellerine çok içtenlikle ve sıkıca yapışarak onların varlıklarından kendimi bir an bile soyutlamış görmeyerek çalışacağım. Her zaman Ulus sevgisine dayanarak hep birlikte ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve utkulu olacaktır.

B- Millî Ekonomi

Atatürk'ün ekonomi ile ilgili politikaları Cumhuriyet tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Atatürk tarihte az bulunabilecek askerî zaferlere imzasını attığı halde; "Askerî zafer kurtuluş için yeterli değildir; bugün erişilen nokta gerçek kurtuluş noktası sayılamaz"⁶ diyerek asıl kurtuluşun siyasî, sosyal ve ekonomik yapıyı çağdaş düzeye getirmesiyle sağlanacağını belirtmiş, bunu sağlamak için 17 Şubat 1925 tarih ve 552 sayılı⁷ kanunla aşar vergisi kaldırılmış, yerine maktu vergi konulmuştur. 1951'den sonra da yol vergisi kaldırılmıştır. Kapitülasyonlar Lozan Barış Antlaşması'yla ortadan kaldırılmış böylece, Millî Ekonomi rahat bir nefes almıştır. 1 Temmuz 1926 tarihinde kabul edilen kabotaj kanunu⁸ ile kıyılarımızda gemi işletme hakkı yabancı devlet ve milletlerden alınmıştır.

Ekonomi alanındaki yeniliklere devam edilerek 28 Mayıs 1927'de 1055 sayılı "Sanayi-i Teşvik Kanunu"⁹ kabul edilerek sanayi ve yatırım alanında yeni teşvikler getirilerek sanayi bakımından çok fakir olan memlekette yeni fabrikalar kurulma yoluna gidilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün bütün konuşmaları dikkate alındığında Kemalist Ekonomik Kalkınma modelinin amaçlarını şöyle özetleyebiliriz.

6 Nuri Ünlü, *İslam Tarihi*, (Osmanlılardan Günümüze Kadar), Cilt 3, Marmara Üniversitesi İlh. Fak. Yay., İstanbul 1997, s. 381.

7 Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 14.

8 Nuri Ünlü, *İslam Tarihi*, s. 478.

9 Nuri Ünlü, a.g.e., s. 479.

1. Tam çalışma,
2. Hızlı ve dengeli sermaye birikimi,
3. Dış ödemeler ve dış ticaret dengesi,
4. Dengeli gelir dağılımı,
5. Enflasyonsuz hızlı kalkınma,
6. Bölgelerarası dengeli kalkınma,
7. Özel girişimin getirilmesi,
8. Yabancı sermaye ile işbirliği¹⁰.

Atatürk Devletçi bir ekonomiden yana idi. Bunu bir konuşmasında şöyle dile getirmiştir. "Devletçiliğin bizce manası şudur. Fertlerin hususi teşebbüslerini ve faaliyetlerini esas tutmak. Fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve birçok şeyin yapılmadığını gözönünde tutarak, memleketin iktisadiyatını devletin eline almak"¹¹.

C- Millî Eğitim

Atatürk'ün eğitime çok önem verdiği çeşitli yerlerde yaptığı konuşmalardan anlaşılmaktadır. O, "Eğer Cumhurbaşkanı olmasaydım Millî Eğitim Bakanı olmak isterdim"¹² diyerek bunu dile getirmiştir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti çağdaş eğitimle müreffeh olacaktır. Atatürk'ün Millî Eğitimle ilgili ilk icraat, 3 Mart 1924 yılında TBMM'ce kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmuştur.

10 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 81.

11 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 73.

12 a.g.e., s. 42.

Türkiye Cumhuriyeti'nden önce 1839 Tanzimat Dönemi'nde, Osmanlı saltanatı da öğretim birliğine başlamak istemişse de bunu başaramamış, aksine bu konuda bir ikilik meydana gelmişti. Bu ikilik eğitim ve öğretim birliği açısından birçok zararlı sonuçlar doğurdu. Bir milletin bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirir. Bu ise, duygu ve düşünce birliği ile dayanışma amaçlarını tamamen yok eder¹³.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun "Türkiye'deki bütün bilim ve öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır",¹⁴ şeklindeki ilk maddesiyle bütün öğretim kurumları birleştirilerek Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

Bu kanundan sonra eğitimle ilgili diğer bir inkılab ise Harf inkılabı olmuştur. "1 Kasım 1928 yılında TBMM'nin açılış konuşmasını yapan Atatürk "Her vasıttan evvel büyük Türk Milleti'ne onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma-yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel asil diline kolay uyan bir vasıta ile sıyrılabilir"¹⁵ diyerek bu inkılapla hedeflenen şeyleri dile getirmiştir.

Atatürk'ün en büyük hedeflerinden birisi de sadece Selçuklu ve Osmanlı tarihi içine sıkışıp kalmış olan Türk tarihini, bu vaziyetten çıkarıp İslâm öncesi Türk tarihinin de araştırılmasını istiyordu. "15 Nisan 1931'de "Türk Tarih Tetkik Cemiyeti"ni kurdurarak bu yolda ilk adımı atmıştır¹⁶.

Bugün T.T.K. adını alan bu cemiyet Atatürk'ün istediği çizgide bir birinden güzel çalışmalar yapmış, İslâm öncesi Türk Tarihi üzerine çalışan bilim adamlarının eserlerini yayınlayarak onlara yardımcı olmuştur. "12

13 Reşat Genç, *Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar*, 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları, Atatürk K.D.T.Y.K. Ankara 1998, s. 19.

14 Reşat Genç, a.g.e., s. 23.

15 Nuri Ünlü, *İslâm Tarihi*, s. 476.

16 Nuri Ünlü a.g.e., s. 477.

Temmuz 1932 yılında Türk Dilini sadeleştirmek üzere Türk Dil Tetkik Cemiyeti kurulmuştur¹⁷.

Bu gün Türk Dil Kurumu olan bu cemiyet çalışmalarına devam etmektedir. Dilimizde bulunan Arapça ve Fransızca kelimeler atılarak dil sadeleştirilmek istenmiş ancak bu dilde bir yozlaşmaya sebep olmuştur. Atılan bu kelimelerin yerini Fransızca, İngilizce kelimeler almıştır. Atatürk'ün hedeflediği Türkçe'nin Bilim dili olması gerçekleştirilememiştir.

D- Millî Devlet

Osmanlı İmparatorluğu kozmopolit bir devlettir. 3 kıtaya yayılmış devlet içinde bir çok etnik azınlık ve çeşitli milletler bulunmaktaydı. Bunlar Osmanlı Devleti'nin yüksek hakimiyetini tanımışlar ve bu hakimiyet altında yaşamayı kendilerine şeref addetmişlerdi. Osmanlı padişahları da bu azınlıklara her türlü hakkı, özgürlüğü tanımışlardı. Hatta, bunlardan bazılarına müslüman olmaları şartıyla devlet yönetiminin en üst kademelere gelme izni verilmişti. Buna karşılık azınlıklarda daima kadirşinas olmuşlardı. Öyle ki Yıldırım Beyazıd'ın 1402 yılında Ankara Savaşı'nı¹⁸ kaybedip bunu müteakiben ölmesiyle başlayan ve 11 yıl süren "Fetret Devrinde" Osmanlı Devleti balkanlardaki topraklarını yeni fethetmelerine rağmen kaybetmemişlerdir. 1789 ihtilali ise bütün dünyaya yayılan "milliyetçilik akımı" Osmanlı Devleti'ni çok etkilemiştir. Avrupalı devletlerin kışkırtmasıyla Osmanlı Devleti içindeki bütün azınlıklar, özellikle gayri müslim azınlıklar bağımsızlıklarını ilan edip ayrılmışlardır.

İmparatorluğun ve azınlıkların arda kalan bütün sorunları, buhranları Türk Milleti'nin omuzları üzerine kaldı ve Mustafa Kemal Atatürk bu durumu şu şekilde dile getirmektedir. "Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da, Hakimiyet-i Milliye'ye müstenid, bilakayduşard

17 Nuri Ünlü a.g.e., s. 477.

18 İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Cilt 1, Ankar 1949, s. 319.

mustakil yeni bir Türk Devleti kurmak. İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan evvel düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz tatbikine başladığımız karar bu karar olmuştur"¹⁹.

Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti tamamiyle çökmüştür. Buna göre M. K. Paşa, Kurtuluş Savaşı'nı başlatmadan önce kafasında yeni bir sistem oluşturmuştu.

Bu yeni sistem tamamiyle yeni bir devletin kurulmasına yönelikti. Bu sistemin özelliği şöyleydi.

1. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
2. Seçim sistemi çoğunluk esasına dayalıdır.
3. Millete ait olan egemenlik sadece ve yalnızca milletin seçtiği TBMM tarafından kullanılacaktır²⁰.

M. Kemal'in en büyük hedefi görüldüğü gibi yeni bir devlet kurmaktır. Bu devletin yönetim şekli cumhuriyet ve bu devlet, Türkiye'de yaşayan Türklere aittir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin millileşmesini sağlayan diğer bir konu ise Lozan (Lozaunne) Barış Antlaşması'nın şartları içinde yer alan Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesidir. Anadolu'nun çeşitli sancaklarında o tarihte yaşayan kesit bir Rum nüfus vardı. Özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde bu nüfus % 22'ye ulaşmaktaydı.

30 Ocak 1923 tarihli nüfus mübadelesine ilişkin sözleşme ve protokolün 23 Ağustos 1923²¹'te TBMM tarafından onaylanıp yürürlüğe gir-

19 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 231.

20 a.g.e., s. 239.

21 Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, (1789-1994 gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 4. baskı), Filiz Kitabevi Yayınları, İstanbul 1995, s. 558.

mesinden sonra başlayan Türk ve Rum nüfus değişimi, o tarihlerde hemen hemen tamamlanmış bulunuyordu.

Bu süre içerisinde, 4 Ağustos 1924 tarihine kadar Türkiye'ye Yunanistan'dan 324.396 müslüman göçmen gelmiş, Türkiye'den Yunanistan'a 52.144 Rum gitmiştir. Giden Rumlar'ın yerlerine gelen Türk nüfus yerleştirilmiştir. Bu, Cumhuriyet'in Türk Milleti'ne bir armağanıdır. Bunun önemini taktir etmek lazımdır. Mübadele Anadolu'nun Türkleştirilmesi olmuştur²².

E- Tam Bağımsızlık

Mustafa Kemal'in ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında "Tam bağımsızlık" üzerinde ısrar etmesi kadar doğal bir şey olamazdı. Çünkü, o, yabancıların hegemonyasından tümden kurtulmayı Osmanlı İmparatorluğu zamanında zorla kabul ettirilen, devletin egemenliği ile bağdaşmaz nitelikteki kısıtlamalardan ülkeyi arındırmayı amaçlıyordu.

Bilindiği gibi "Manda" ve "himaye" konusu cumhuriyet tarihinde sert tartışmalara sebep olmuştur. Erzurum Kongresi'nde bu konular tartışılmış "Manda ve himaye kabul olunamaz" şeklinde bir madde kabul edilmiştir. Ancak konu önemine binaen Sivas Kongresi'nde tekrar tartışılmış ve reddedilmiştir.

"İşgalci devletlere karşı bağımsızlık mücadelesi verilirken, özellikle BMM'de dış politika ve Sovyetler ile ilişkiler konuları görüşülürken M. Kemal'in ve öteki konuşmacıların en fazla kullandıkları kelimeler arasında emperyalizm bulunuyordu. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Batılı devletlerin Türkiye'ye karşı emperyalizmin her türlü tanımına göre emperyalist bir harekete girişmiş olduklarına şüphe yoktur. Bu durum karşısında Anadolu hareketini yönetenler için, aynı düşmanlara karşı savaşmakta olan Sovyet Rusya ile işbirliği yapmak ve bu devletin yardımını istemekten başka çare

22 Rifat Uçarol, a.g.e., s. 558.

kalmamıştır²³. Ancak Mustafa Kemal Paşa, Rusya ile olan ilişkileri iki devlet arasındaki ilişkiler nasıl olması gerekiyorsa o şekilde kurmuş ve geliştirmiştir.

Sivas Kongresi'nde manda konusu tartışılırken bu konuyu savunanalardan biri olan Refet Bey şöyle diyordu: "Bizim Amerikan güdümünü yeğ tutmaktan amacımızı bütün toplumları tutsak kılan, yürekleri, inançları söndüren İngiliz güdümünden kurtulmak, yumuşak ve ulusların inançlarına saygı gösteren amerika'yı kabul etmektir"²⁴.

Manda ve Himaye'ye taraf olanların haklı bir tezi vardı. Şöyle ki Kurtuluş Savaşı kazanılsa bile bu başarıdan sonra durum ne olacak idi?

Ekonomik, siyasal ve sosyal yıkıntıların altından nasıl kalkılacaktı? Ulu Önder Atatürk Millî Mücadele önderlerinde meydana gelen bu ümitsizliği şu sözleriyle kaldırmıştır.

"Tarih bir milletin nelere istidadı olduğunu gösteren en doğru kılavuzdur... Bizim yolumuzu çizen içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk Milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir"²⁵.

F- Millî Birlik ve Beraberlik

Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan azınlıkları devlet içinde tutmak için genellikle Türk Milleti tabiri kullanılmaz, buna karşılık Osmanlı tebasından söz edilirdi. Buna gerekçe ise Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını özlemektir. Ancak bunda başarılı olunamamıştır. Atatürk bu korkunç durumdan Türk Milleti'ni kurtararak Türk olduğunu her seferinde dile getirmiştir. "Ne Mutlu Türküm Diyene" diyerek Türklüğüyle gurur duyduğunu milletimize göstermiş, halkımızın belleğine Türk sözcüğünü

23 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 318.

24 Atatürk, *Nutuk*, s. 88.

25 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 113.

yerleştirmiştir. Millî birlik ve beraberlik Atatürk Cumhuriyeti'nin vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Zira o, bu konunun önemini şöyle dile getirmiştir. "Bu günkü Türk Milleti siyasi ve içtimai camiası içinde kendilerine kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş, vatandaş ve milletteşlerimiz vardır. Fakat nazırın istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış tevsimler (adlandırmalar) birkaç düşman aleti, mürteci beyinsizden maada hiçbir millet ferdi üzerinde teellümden (Kederlenme, eseflenme) başka bir tesir hasıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da, umum Türk camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe ve ahlaka, hukuka sahip bulunuyorlar"²⁶.

Hiç kimse bu topraklar üzerinde yaşayan Laz, Kürt, Kafkas kökenli vatandaşlarımız zorla Türk olduklarını söylemeleri istenmemektedir. Ancak bu kardeşlerimiz tarih, dil, din birliğinin sonucu olarak kendilerini Türk veya Türklüğün bir kolu olarak görmektedirler. Zaten Atatürk Milliyetçiliği de renge, ırka, kafatasçılığa ve kana dayandırılmamıştır.

O Türk Milleti'nin milliyetçilik anlayışını şöyle dile getirmektedir.

"Millet, dil, kültür ve mefkure birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai hedeftir" Türk milliyetçiliğinin başlangıçtaki hedefi Türk Milleti'nin tam bağımsızlığını kazanmasıydı²⁷. Türk milliyetçiliği esasında terbiyeci ve insaniyetçidir. Bütün söylemlerinde milletimizin mümeyyiz, vasıflarını görmek mümkündür. Erol Güngör'ün deyimiyle insanlığın evrensel doğrularına Türk Milleti kadar katkıda bulunmuş, geliştirmiş başka bir milletten söz etmek mümkün değildir. Yine ona göre; "Dünyada Türkler kadar eski bir tarihe sahip olan pek az millet gösterilebilir. Bu kadar uzun bir macerası olan bir millet hala yaşadığına göre ve yakın zamana kadar dünyanın en büyük imparatorluğunu yaşattığına göre her şeyden önce eşi az görülür bir hayat gücüne sahip demektir"²⁸.

26 Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün el yazıları*, Ankara 1969, s. 23.

27 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamzaa Eroğlu, a.g.e., s. 140.

28 Erol Güngör, *Türk Kültür ve Milliyetçilik*, Ötügen Yay İstanbul 1996, s. 77.

Hasılı Cumhuriyet millî birlik ve beraberliğimizi sağlamıştır. Bu birlik ve beraberlik kendimize olan güvenimizi artırmış, yarınlara daha güvenle bakmamızı sağlamıştır.

G- Lâik Bir Devlet

Lâiklik 75 yıllık cumhuriyet tarihimizde sürekli tartışılan bir konu olmuştur. Bunun sebebi bir siyasi araç olarak kullanılması ve Atatürk'ün lâiklikten ne anlatmak istediğinin iyi anlaşılmasındadır.

Atatürk'e göre lâiklik dinsizlik manasına gelmediği gibi dinin devlet üzerinde otorite kurması anlamına da gelmez.

Türk tarihinde büyük Selçuklu Devleti sultanları ile Abbasi halifeleri arasındaki ilişkiler Atatürk'ün anlatmak istediğine güzel bir örnektir. Buna göre "Sunni İslâm Aleminin dini reisi olarak kalan halife siyasi bakımdan, Selçuklu Devleti'nin vasalı durumundadır. Mamafih dini reis olarak Selçuklu hükümdarları ona hürmet ve tazimde kusur etmemişler ve bastırdıkları paralarda önce onun adını zikretmişlerdir. Böylece Halife'nin dini reis olarak kalması ve dünyevî selahiyetleri Selçuklu hükümdarına devredilmesi, yalnız Türk tarihi bakımından değil, İslâm tarihi bakımından da çok mühim bir hadisedir: İslâm tarihinde ilk defa din ve dünya işleri halifenin tevcih ettiği, "Sultan" ünvanına sahip hükümdar tarafından yürütülmüştür"²⁹.

Osmanlı Devleti zamanında azınlıklara verilen sınırsız özgürlük ve gösterilen hoşgörü en az Halife-Sultan münasebeti kadar önemli bir hadisedir.

Halifelik Osmanlı hanedanına geçtikten sonra sadece dini bir ünvan olarak kullanılmıştır. II. Abdulhamid (1876-1909) dünya müslümanlarının birliğini sağlamak için siyasi arenada halifeliği kullanmak istemiş, kısmen muvaffak olmasına rağmen genel manada bir başarı sağlayamamıştır.

29 M. Altay Köymen, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, T.T.K. Yay., Ankara 1993, s. 187-188.

Atatürk'ün halifelik ile ilgili görüşler şu şekilde idi: "Halife ve halife makamının hakikatte ne dinen, ne de siyaseten hiçbir mana ve hikmeti mevcudiyeti yoktur. Türkiye Cumhuriyeti safsatalarla mevcudiyetini, istiklâlîni tehlikeye maruz bırakamaz. Halife makamı bizce en nihayet tarihi hatıra olmaktan fazla bir ehemmiyete haiz olamaz..."³⁰

Atatürk, halifeliğin kaldırılmasına karşı çıkanların aslında bu makamdan çıkarı olan kişiler olduğunu biliyordu. Bu ve buna benzer bir çok kurum kaldırılarak bu mufsit kişilerin emellerine ulaşmaları engellenmiştir. Bunun en güzel örneği 13 Şubat 1925 tarihli Şeyh Said isyanıdır. Din elden gidiyor yaygarasıyla ortaya çıkan bedbin insanların neler yapabileceklerini göstermiştir.

Türkiye'yi lâikleştiren yasaların bir çoğu 3 Mart 1924 yılında yapılmıştır. Böylece genç cumhuriyetin ideallerinin önü açılmıştır. Zira Mustafa Kemal Atatürk 10. Yıl Nutku'nda bunu şöyle anlatmaktadır.

"Az zamanda çok ve büyük işler başardık... Fakat, yaptıklarımızı asla kafi görmeyeceğiz. Çünkü, daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız..."

... Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bundan da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü, Türk Milleti'nin karakteri yüksektir. Türk Milleti çalışkandır. Türk Milleti zekidir. Çünkü, Türk Milleti birlik ve beraberlikte güçlükleri yenmesini bilmiştir ve çünkü, Türk Milleti'nin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müsbet ilimdir."

10 yıl konuşması, Ata söylev ve demeçleri, Cilt 2, 2. Bas. S. 275-76³¹.

30 Nuri Ünlü, a.g.e., s. 115.

31 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 42.

H- Uygur ve Çağdaş Bir Devlet

Özellikle medeniyet sözüyle kastedilmek istenen şey nedir? Medeniyetlerin birbirlerinden üstün yanları var mıdır? Çağdaşlık nasıl olur? Hukukta ulaşılan en son nokta nedir? Gibi bir takım sorulara verilecek cevaplar bu konuyu daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

Bilindiği gibi "medeniyet dar anlamıyla şehirliliği şehirleşmeyi geniş anlamda da yerleşik hayata geçmeyi ifade etmektedir. Bedevilikten kurtulmayı ifade edememektedir. Binaenaleyh, bedevi veya konar göçerlik nedeni olmaları yahut medeniyet vücuda getirmeleri mümkün değildir"³².

"Türk Dil Kurumu tarafından vaktiyle uygarlık kavramıyla karşılanan bu kelimenin Batı dillerindeki karşılığında civilizationdır"³³.

Medeniyetler birbirlerinin üzerlerine inşa olunmaktadır. Şöyle ki, 16 yy'dan itibaren teşekkül etmeye başlayan Batı medeniyetinin ayaklarından birinin "Eski Yunan" birinin "Eski Roma" olduğunu söylemek mümkündür.

Çöküş her medeniyetin önüne geçilemez alın yazısıdır. Çökmüş bir medeniyetin üzerine ısrar etmek akıl karı değildir. Bu temel sebeplerinden biri şudur. Her medeniyet insanlığın büyük değerlerinden biri veya bir kaçını gerçekleştiriyor. Yunan - Estetiği, Roma - Hukuku, Sami - Dini, Çin - faydalıyı, Hint - Hayal ve tasavvuru, İslâm mimari ve tezkinatı, Batı - İlmi, şüphesiz her değer bir gelişme sınırı vardır. Oraya varılınca görev tamamlanmış olur. Hiçbir medeniyet her alanda başkasından daha ileri gittiğini iddia edemez. Hem Osmanlı hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde Garb-ılaştırma, batılılaşma, çağdaşlaşma gündemden indirilememiştir. Osmanlı aydını için de bu tartışmalar tanzimattan I. Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir.

32 Mustafa Keskin, *Selçuklu Teşkilat Tarihi Ders Notları*, Kayseri 1998.

33 Mustafa Keskin, a.g.e.

Özellikle Tanzimat'tan sonra Osmanlı aydını halkından, tarihinden, kültüründen ayrıldığı ölçüde batılı ve çağdaş sayılmıştır.

Osmanlı paşalarının bir çoğu çağdaşlaşmayı Avrupalı gibi yemek, içmek, giyinmek ve eğlenmek olarak kabul etmiştir. Fransızca konuşmak Osmanlı aydınının en mümeyyiz vasfıdır. Hatta "Abdullah Cevdet ve çevresine göre Türk Milleti'ni medenileştirmek için Avrupa'dan damızlık erkek getirmek lazımdır"³⁴.

Bütün bu örnekler gözönünde tutulduğu vakit, Osmanlı Devleti'nde batılılaşma hareketinin hiçbir zaman köklü ve sistemli olmadığını, yüzeysel kaldığını görürüz.

Batılılaşmanın bilinçli ve kapsamlı bir biçimde ülkeye getirilmesi ve yaygınlaştırılması Cumhuriyet Dönemi'nde Atatürk tarafından başlatılmıştır³⁵. Zira bütün inkılâplar garbhlaşmaya yöneliktir. Mustafa Kemal Paşa bu amacı şöyle ifade etmektedir.

"Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün mesaimizi Türkiye'de asrı binaenaleyh garbi bir hükümet vücuda getirmektir. Medeniyete girmek aruz edipte garba teveccüh etmemiş millet hangisidir"³⁶.

Kurtuluş Savaşı'nın Batılı devletlere karşı yapılmasına rağmen savaş sonrası çok hızlı bir şekilde bu devletlerle sıkı siyasi ve kültürel ilişkilere girmiştir.

Bu devletlerin II. Dünya Savaşı sonrasında kurdukları örgütlere (Avrupa Konseyi, OECD, Ortak Pazar, NATO vd.) girmek Türkiye'nin dış politika amaçları arasında yer almıştır.

34 Mustafa Keskin, a.g.e.

35 Turhan Feyzioğlu - Mustafa A. Aysan - Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 251.

36 a.g.e., s. 251.

I- Hukuk Devleti

"Atatürk'ün Devlet Politikasında politik yapımızda yaptığı devrimler, yani Cumhuriyet, milliyetçilik ve lâiklik köklü örfümüze dayalı olduğu için yumuşak devrimlerdir. Yani bir şeyi kökünden değiştirmemiş, yerine yenisini getirmemiştir. Toplumda var olan eğilimler, geliştirilmiş, düzenlenmiş, biçimlendirilmiştir. Buna karşılık Atatürk'ün toplum yapımıza dönük devrimleri hiç de böyle değildir. Bu devrimler tam anlamı ile radikal tam anlamı ile kaya gibi sert devrimlerdir.

Şimdi bunlardan bir kaçını üzerinde duralım. Cumhuriyet Döneminde toplumsal yapımızda yapılan devrimlerin ilki hukuk alanında yapılanlarıdır. Atatürk 1 Mart 1924 tarihli bir söylevinde bu konunun önemini şöyle dile getirmiştir. "Önemli olan sorun hukuk anlayışını, kanunları, adalet örgütünü, toplumsal yaşayışın uyması gereken çağ koşullarıyla uyumsuzluk içinde olan ilkelerden kurtarma sorunudur. Aile hukukunda medeni hukukta izlenecek yol ancak Batı uygarlığının hukuksal yönü olabilir"³⁷.

İki yıllık bir çalışmadan sonra 17 Şubat 1926 yılında İsviçre medeni hukuku kabul edilmiştir. İsviçre medeni hukuku Türkiye'de kabul edilmişinden önce Japonya'da Türkiye'de kabul edildikten sonra da Çin'de uygulanan medeni hukukun temeli olmuştur.

Medeni kanunla birlikte, bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kanun önünde eşit sayılmıştır. İtibar ifade eden bütün şan ve şöhret ifade eden bütün ünvanlar kaldırılmıştır.

Cumhuriyetle gelen diğer bir yenilikte kadınlara verilen seçme ve seçilme haklarıdır³⁸. Bu konuda İslâm tarihine baktığımızda 6. yy Arap kadını genellikle hak subjesi değil hak objesi idi. Nitekim, cahiliye çağı de-

37 Niyazi Berkes; *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu - Batı yay., İstanbul 1978, s. 17.

38 Niyazi Berkes, a.g.e., İstanbul 1978, s. 517.

nilen İslâm öncesi, çağdaş kadın evlenirken velisi tarafından satılmakta veya bundan dolayı satın alınan yani kocasının mamelekinden sayılmakta ve oğulları üvey anneleri ile evlenmekte idiler³⁹.

İslamiyet'le birlikte Arap kadını bu onur kırıcı durumdan kurtarılmıştı. O devirde dünyanın diğer bölgelerinde de kadınların durumu fazla farklı değildi. İslâm'ı kabul eden toplumlarda kadınlar, İslâm'm getirdiği haklardan yararlandılar. Ancak daha sonraki devirlerde İslâm kadınları yeniden eski hallerine dönüp, kendilerine tanınan hakların çoğunu kaybettiler.

"1926 yılında Medeni Kanun'un kabulü ile ve 5 Aralık 1934 kadınlara siyasal hakların tanınmasıyla, Atatürk'te tarihin en büyük devrimlerinden birini gerçekleştirmiştir". Cumhuriyetle birlikte kadın nüfusun eğitim seviyesi hızla yükselmiş bilim, teknokrasi, bürokrasi, eğitim, öğretim ve ticaret alanındaki faaliyetleri göz ardı edilemeyecek güzellikte bir seviyeye gelmiştir. Bütün bu haklara rağmen cumhuriyet kadını hala kendisine verilen haklardan bihaberdirler.

Toplumun çeşitli katmanlarındaki kadınlar arasında bu hakların kullanılması konusundaki uçurumlar devam etmektedir.

39 Bahriye Üçok, Atatürk'ün İzinde Bir Arpa Boyu, T.T.K. Yay., Ankara 1985, s. 52.

Sonuç

Atatürk Cumhuriyet'in hayat damarları olan inkılâpları ilan ettiğinde bütün bu yenilikleri Türk halkına ithaf etmişti. O, hiçbir zaman yapılan yenilikleri tek başına gerçekleştirdiğini iddia etmemiştir. Bunun tam tersini dile getirerek şöyle demiştir. "... Türk Milleti'nin son senelerde gösterdiği harikaların hakiki sahibi kendisidir. Sizsiniz. Milletimizde bu istidat ve tekamül mevcut olmasaydı, onu yaratmağa hiçbir kuvvet ve kudret kafi gelmezdi... Bizim ilham kaynağımız doğrudan doğruya Türk Milleti'nin vicdanı olmuştur."

Yine Mustafa Kemal Atatürk "Napolyon zaferleri" sözünü andıran "Atatürk Zaferleri" denmesinden hoşlanmazdı. Atatürk inkılâpları sözünü reddeder, Türk İnkılâbı sözünün kullanılmasını ısrarla isterdi. Bütün başarıları millete mâl etmekten zevk duyardı. Türk Halkı ona minnettardır. İstiklâl davamızı başlatması, kongreleri gerçekleştirmesi, Sakarya, Büyük Taarruz gibi savaşlar hasılı Cumhuriyet ve inkılâplar ona şükran duymamıza en büyük sebeplerdir. Zira onun kadrini ve kıymetini Türk Halkı bilmemiştir. İçimizde bulunan ve Müslüman olduğunu söyleyenler Hindistan İslâm Birliği başkanı Muhammed Ali Cinnah'ın onun hakkında söylediği şu sözlere dikkat etmelidir. "Atatürk çağdaş İslâm dünyasının en büyük Müslümanıdır." Atatürk'ün ölümü üzerine yine Cinnah şöyle diyordu. "O, bütün dünya için özellikle Müslümanlar için bir örnekti... Atatürk'ün şahsında yalnız Müslümanlar değil, bütün dünya tarih boyunca yaşamış en büyük insanlardan birini kaybetmiştir."

Bugün Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk ve onun ilkeleri siyasi malzeme olarak kullanılmaktadır. Bu ona yapılan en büyük kötülüktür. Bu duruma bir son verilmediği sürece Atatürk'ün anlaşılması ve halkın kalbindeki gerçek yerini bulmasının mümkünatı yoktur.

Sadece lafla Atatürkçü olunamaz. Zira Celal Bayar Atatürk ve Atatürkçülüğü şöyle tarif etmektedir; "Benim gözümde hiçbir tarife sığmayan

Atatürk'ü değil de Atatürkçülüğü üç buçuk tarif etmek gerekiyorsa, belki şöyle söylenebilir: Tabiat kanunlarına aykırı düşmeyen insanın hayranı, yararına olan bütün fikir ve olaylar üstünde Atatürk metodu ile yani bilim deney ve akıl çizgileri içinde düşünmek Atatürkçülük'tür.

Gerçek Atatürkçülüğü anlatacak olanlar Türk aydınlarıdır. Fakat, bugün Türk aydınının içinde bulunduğu durum geleneksel özelliklerinden farklı değildir. Yani, halkı küçük görme sürekli boş bir tartışma ve kav-gadır. İş yine Türk gençliğine düşmektedir. Türk gençliği Atatürkçülüğü yaşatmıştır. Yaşatmaktadır ve yaşatacaktır.